

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Зародження і розвиток страхового ринку в Україні тісно пов'язані з переходом країни на початку 90-х років до ринкової економіки. Становлення і розвиток сучасних страхових компаній здійснювався по-різному: створювались нові страхові компанії комерційними банками та торговельними організаціями; реконструйовувались страхові компанії колишнього Держстраху СРСР; створювались галузеві страхові компанії і т.д.

Багато страхових компаній, створених в цей час, не витримали високих темпів інфляції та проблем перехідної економіки: високий ризик страхових операцій при відсутності стабільної ситуації в економіці країни, банків даних про фінансові можливості страхувальників і ін. Більшість з них спочатку функціонувала за принципом фінансових пірамід, а умови внутрішнього економічного ринку сприяли розширенню тіньової економіки.

Новий етап розвитку страхового ринку в Україні розпочався після прийняття у 1996 р. Закону "Про страхування" [3]. До діяльності страхових компаній були введені ліцензійні та реєстраційні вимоги, посилилась фінансова відповідальність страховиків та нагляд за їх діяльністю з боку держави. Законодавчо було визначено такі положення: загальні поняття страхування; об'єкти і суб'єкти страхових відносин; специфічні ознаки договору страхування; види обов'язкового страхування; умови забезпечення платоспроможності страховиків; порядок і умови виплати страхових платежів і страхових відшкодувань; компенсації і функції Комітету у справах нагляду за страховою діяльністю; порядок формування страхових резервів; умови ліцензування страхових компаній.

З прийняттям Закону ситуація в сфері страхової діяльності трохи поліпшилась. Станом на початок 2000 р. на страховому ринку України діють 268 страхових компаній. Але успішно функціонують лише 50 компаній. На їх частку припадає 82,8% зібраних премій, 95,4% страхових виплат, 69,9% уставного капіталу і 83,4% резервних коштів [4: 131].

Розглядаючи фінансову діяльність страхових організацій в Україні, відзначимо, що обсяг доходів страхових організацій в країні збільшився в 3,7 рази, а видатки – в 3 рази; рівень рентабельності діяльності зріс у 4 рази. Зростання надходжень від добровільного майнового страхування відбувається особливо високими темпами: в 1998 р. у структурі загальної суми надходжень це становило 60%.

Але багато проблем ще залишились невирішеними. Чинне законодавство потрібно привести у відповідність з реальною ситуацією в країні, перспективами розвитку національної економіки, потребами страхувальників і страховиків. Як бачимо, вітчизняні страховики опанували багато нових для нашої економіки страхових послуг, збільшили обсяги страхових операцій, а розв'язання наявних проблем повинно бути спрямоване на формування потужного вітчизняного страхового ринку.

Робота страхових компаній у 1999 р. характеризується такими показниками. Обсяг страхових платежів порівняно з 1998 р. збільшився на 47,5% і досяг 1164 млн. грн. Загальні страхові виплати страхових компаній виросли у два рази і становили 360,9 млн. грн. Обсяг страхових резервів становив 537,04 млн. грн., порівняно з 1998 р. вони збільшилися в 1,2 рази. Обсяг витрат страхових компаній становив 212,3 млн. грн., порівняно з 1998 р. вони збільшилися в 1,3 рази. Балансовий прибуток страхових компаній збільшився на 30% і досяг 234,03 млн. грн. При цьому прибуток від страхової діяльності дорівнював 192,2 млн. грн., що становило 90,5% від усього прибутку страхових компаній, а від інших видів діяльності і в першу чергу від розміщення страхових резервів – 9,5% [4: 131-132].

За даними Мінфіну України загальний обсяг статутних фондів страховиків (станом на 30.06.2001 р.) становив 819,5 млн. грн., страхових резервів – 1,0258 млрд. грн., а сукупних активів – 3,601 млрд. грн. Обсяг платежів, зібраних страховиками за перше півріччя 2001 р., становив 1,358 млрд. грн. Як ми відзначали, в структурі страхових платежів переважає майнове страхування (71,8%), а в структурі виплат – добровільне особисте страхування (35%).

Отже, вітчизняні страхові компанії мають високу фінансову стійкість, але вони ще не виконують багатьох функцій страхового бізнесу, які притаманні страховикам зарубіжних компаній, майже не обслуговують страхувальників, діяльність яких пов'язана з підвищеними ризиками. В Україні на даний час застраховано лише 10% ризиків.

Населення України на даний час становить 7% від населення Європи, а частка вітчизняного страхового ринку складає лише 0,05% від європейського. Лише 10% населення України користується добровільними видами страхування, що значно нижче, ніж у країнах з ринковою економікою.

Наш час характеризується ринковими перетвореннями, в нас з'являються нові власники, які зацікавлені у збереженні власного майна і виявляють потребу в послугах страховиків. Отже, такий вид страхування як страхування майна набув великих темпів розвитку і повинен вдосконалюватись далі у напрямках розширення асортименту послуг, зниження вартості страхових послуг, конкретизації умов страхування.

А такий вид страхових послуг як страхування відповідальності становить лише 15-16% в структурі страхових платежів. До страхування відповідальності відносяться: страхування відповідальності за забруднення навколишнього середовища; страхування відповідальності підприємця за нещасні випадки з працівниками на його підприємстві; страхування відповідальності власників транспортних засобів і т. ін. Страхові компанії неохоче беруть на себе ризик від таких видів діяльності; адже на практиці складно довести вину лікарів, суддів, так як цей аспект страхування – страхування відповідальності лікарів, нотаріусів, суддів за прийняті неправильні рішення під час обслуговування клієнтів – не знайшов чіткого висвітлення навіть у чинному законодавстві. Необхідно не тільки вдосконалити чинне законодавство з цих питань, але й збільшити потужності вітчизняних страхових компаній. Це може досягнутися шляхом об'єднання їх з іншими фінансовими структурами, створення на цій основі нових фінансових угруповань, які здатні задовольняти потреби страхувальників в широкому асортименті.

Перший такий досвід реалізувався на страховому ринку України в 2001 р. із створення фінансової групи "ТАС", до складу якої увійшли: два банки (АКБ "ТАС-Комерцбанк" і ЗАК "ТАС-Інвестбанк"), три страхові компанії (ЗАТ "Страхова група "ТАС", ЗАТ "Страхова компанія "ТАС" та ЗАТ "Міжнародна страхова компанія") [2: 74].

Об'єднання капіталів страховиків і банківських структур дає можливість протистояти коливанням ринку, ефективно використовувати залучений від страхової діяльності капітал, інвестуючи його в розвиток вітчизняного підприємства.

Незважаючи на відносний динамізм розвитку страхового ринку в Україні, він все ж таки порівняно з країнами Європи має незначну питому вагу. За даними Ліги страхових організацій Європи, на нього припадає лише 0,05% загального обсягу страхових послуг, які надаються на нашому континенті.

Відсутність транснаціональних страхових компаній є особливістю вітчизняного страхового ринку. Українське законодавство не дає змоги їх створювати, це зумовлено захистом нашої страхової системи від конкуренції з боку іноземних страхових компаній і використанням вільних коштів страховиків для інвестицій у власну економіку. А іноземні страхові компанії активно проникають в Україну за перестраховальними схемами і мають з цього прибутки.

У 1999 р. частка перестраховальних премій, виплачених за кордон, становила 277,3 млн. грн., або 23,8% від суми надходжень від усіх видів страхування, а зі страхування осіб нерезидентам виплачено 11,2 млн. грн., або 4,7%; від майнового страхування – відповідно 310,4 млн. грн., або 54,8%; від добровільного страхування відповідальності – 98,9 млн. грн., або 86,4%; від обов'язкового страхування – 30,3 млн. грн. або 53,5%; страхування життя – 0,386 млн. грн., або 100% [4: 133].

Чинним законодавством України введено певні обмеження щодо присутності частки іноземного капіталу у вітчизняних страхових компаніях до 49%. Але з часом таке обмеження щодо використання фінансів зарубіжних страховиків та інвесторів стає гальмом для дальшого розвитку страхового бізнесу в Україні. Присутність іноземних страховиків на вітчизняних страхових ринках сприятиме посиленню конкуренції між страховиками, зниженню вартості страхових послуг, розширенню їх асортименту і ін. А це відповідає інтересам не тільки українських страхувальників, але й міжнародним угодам, які Україна має з Європейським Союзом.

Вже здійснена гармонізація видів страхування з прийнятими у світі традиціями. Адаптовано 17 стандартних вимог, прийнятих у ЄС; проведена структуризація страхового ринку, відбувається інтеграція України з Європейським страховим ринком. Так, Україна приєдналася до міжнародного страхування громадської відповідальності автовласників у системі "Зелена карта", в яку входять 42 країни, відбувається входження України до Всесвітньої організації торгівлі – Генеральної угоди з торгівлі послугами (ГАТС), бо страхові послуги за страхування торговельних товаропотоків посідають перше місце серед усіх видів фінансових послуг [4: 133].

Отже, розширення страхових ринків в Україні та державна політика в сфері розвитку страхових компаній повинна бути спрямована на створення сприятливих умов з метою

забезпечення довіри населення, юридичних осіб до страхової діяльності; розширення асортименту страхових послуг; розширення фінансових можливостей страхувальників у користуванні послугами вітчизняних страхових компаній.

Як бачимо, в Україні формуються всі підстави для розширення страхового ринку, який стає одним з вирішальних факторів фінансової стабілізації та розвитку економіки країни.

Література

1.Залетов О.М. Державна політика на страховому ринку України./ Фінанси України.–2001.– №11.–С.119-126. 2.Козоріз І. Страховий ринок України: проблеми становлення і розвитку./ Регіональна економіка.–2001.–№4.–С.71-76. 3.Про страхування. Закон України від 7 березня 1996 р./ Закони України в 11 т.–Т.10.– К., 1996.– С. 89-108. 4.Субачов І.І., Олійник В.Я., Терещенко Т.Є., Заволока Л.О. Розвиток страхового ринку в Україні як фактору фінансової стабілізації економіки./ Фінанси України.–2001.–№5.– С.130-133.

Анотація

В статті аналізуються проблеми становлення і розвитку страхового ринку в Україні як фактору фінансової стабілізації економіки.

Annotation

The problems of the development of insurance market in Ukraine as the factor of the financial economic stabilization are analysed in this article.